یادداشت

چه شرکت‌هایی «دولتی» هستند؟

محمود سحابی
کارشناس اقتصادی

هر سال که به زمان بررسی لایحه بودجه در مجلس شورای اسلامی می‌رسیم، «شرکت‌های دولتی» به یکی از واژه‌های پرتکرار در فضای رسانه‌ای کشور تبدیل می‌شود، شرکت‌هایی که مطابق لایحه بودجه ۱۴۰۲ حدود ۶۰ درصد (معادل ۳۰۹۷ هزار میلیارد تومان) از بودجه کل کشور در سال آینده را تشکیل می‌دهند. با وجود این، سؤالات و ابهامات زیادی درباره این شرکت‌ها و نحوه فعالیت آنها وجود دارد که تاکنون بی‌پاسخ مانده است.

در پرونده «شرکت‌های دولتی» قصد داریم به برخی از این سؤالات پاسخ دهیم:

در سال‌های اخیر و متناسب با تحولات سیاسی و اقتصادی کشور، این سؤال در جامعه درباره خیلی از شرکت‌های بزرگ مانند شرکت‌های ایران خودرو، شستا و فولاد مبارکه به‌وجود آمده است که این شرکت‌ها دولتی هستند یا نه؟ اگر دولتی هستند، چرا دولت مسئولیت اقدامات آنها را نمی‌پذیرد و اگر دولتی نیستند، چرا دولت در انتصاب مدیران یا سیاستگذاری این شرکت‌ها، نقش مؤثری ایفا می‌کند؟

■ کدام شرکت‌ها در ایران و جهان «دولتی» هستند؟

برای پاسخ دادن به این سؤالات، باید به سراغ قانون برویم. براساس ماده ۴ قانون مدیریت خدمات کشوری (مصوب سال ۸۶) و ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور (مصوب سال ۶۶) اصلی‌ترین شرط تلقی یک شرکت به عنوان شرکت دولتی، مالکیت بیش از ۵۰ درصد سهام آن توسط دولت شامل وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی یا شرکت‌های دولتی به صورت انفرادی یا مشترک است. بنابراین هر نوع وابستگی یک شرکت به دولت یا حاکمیت یا نهاد دولتی/حاکمیتی، بدون محقق شدن این شرط، به منزله دولتی بودن آن شرکت نیست.

تعریف شرکت‌های دولتی در جهان تا حدودی با ایران متفاوت است. به عنوان مثال، بانک جهانی، «بنگاه‌های دولتی» را به عنوان «بنگاه‌های متعلق به دولت یا تحت کنترل دولت» تعریف کرده است.

سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) هم عنوان «بنگاه‌های دولتی» را به بنگاه‌هایی اطلاق کرده است که «دولت به وسیله مالکیت کامل، عمده یا جزئی (اقلیت مهم) خود، کنترل قابل توجهی بر آنها دارد».

اتحادیه اروپا هم «هر بنگاهی را که مقامات عمومی به واسطه مالکیت، مشارکت مالی یا قوانین حاکم بر آن، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، تأثیر غالبی در آنها دارند» را «بنگاه دولتی» تلقی می‌کند. در اغلب تعاریف جهانی شرکت‌های دولتی که به برخی از آنها اشاره شد، مفهوم «کنترل» در کنار مالکیت قرار دارد یعنی علاوه بر مالکیت، کنترل غالب دولت بر یک شرکت نیز می‌تواند دلیلی بر «دولتی» خواندن آن شرکت محسوب شود. البته در اختیار داشتن سهام قطعاً یکی از عوامل مهم کنترل است ولی کنترل صرفاً از این طریق موضوعیت پیدا نمی‌کند. اما مفهوم کنترل چیست و چگونه قابل تشخیص است؟

کنترل به معنای تعیین خط مشی کلی بنگاه یعنی تعیین سیاست‌های کلیدی مالی و اجرایی است که از روی نشانه‌های مختلفی قابل شناسایی و ردیابی است. تجمیع تعدادی از این نشانه‌ها برای یک شرکت می‌تواند دال بر کنترل دولت بر یک شرکت باشد.

این نشانه‌ها عبارتند از: دارا بودن اکثریت قدرت رأی‌دهی، کنترل هیأت مدیره یا مدیران (مثلاً برخورداری از قدرت عزل و نصب آنها بر مبنای قانون و مقررات)، کنترل کارکنان کلیدی (مثلا برخورداری از قدرت عزل و نصب مدیر مالی)، کنترل کمیته‌های کلیدی (مثلاً زیرکمیته‌های هیأت مدیره)، برخورداری از سهام دارای حقوق خاص (سهام ممتاز)، اختیار نظارت، به ترتیبی که بر استقلال شرکت مؤثر باشد، غالب بودن تقاضای دولت از شرکت به نسبت دیگر مشتریان و همچنین استقراض معنادار شرکت از دولت.

با توجه به تعریف شرکت‌های دولتی در ایران، به سراغ شرکت ایران‌خودرو می‌رویم. این شرکت در زیرمجموعه دولت (وزارت صنعت، معدن و تجارت) فعالیت می‌کند و بخشی از سهام آن متعلق به دولت (شرکت دولتی سازمان گسترش و نوسازی صنایع (ایدرو)) است، ولی شرکت دولتی محسوب نمی‌شود زیرا کمتر از ۵۰ درصد سهام آن متعلق به ایدرو است. درباره شرکت فولاد مبارکه هم شرایط مشابهی حاکم است.

بخشی از سهام این شرکت متعلق به دولت (شرکت دولتی سازمان توسعه و نوسازی معادن وصنایع معدنی ایران (ایمیدرو)) است، ولی شرکت دولتی محسوب نمی‌شود زیرا کمتر از ۵۰ درصد سهام آن متعلق به‌ایمیدرو است. شرکت شستا (شرکت سرمایه‌گذاری تأمین اجتماعی) هم زیرمجموعه سازمان تأمین اجتماعی است؛ سازمانی که یک نهاد عمومی غیردولتی محسوب می‌شود و در نتیجه، شستا هم شرکت دولتی نیست.

■ شرکت‌های تحت کنترل دولت چیست؟

برای فهم بهتر مدل ارتباط برخی از این شرکت‌ها با دولت در ایران باید با مفهوم کنترل و شرکت‌های تحت کنترل دولت طبق قوانین و مقررات کشورمان آشنا شویم.مفهوم «کنترل» برگرفته از استاندارد حسابداری شماره ۳۹ (صورت‌های مالی تلفیقی) بدین گونه بیان می‌شود: «سرمایه‌گذار زمانی بر سرمایه‌پذیر کنترل دارد که در معرض بازده متغیر ناشی از ارتباط با سرمایه‌پذیر قرار گرفته باشد یا نسبت به آن بازده از حق برخوردار باشد و از طریق تسلط بر سرمایه‌پذیر، توانایی اثرگذاری بر آن بازده را داشته باشد».

این تعریف بیشتر به نقش حاکمیتی و نظارتی دولت اشاره دارد و صرفاً برای کنترل بازار و انحصار و فسادهای ناشی از آن بر می‌گردد که در چهارچوب ابزارهای قانونی قرار می‌گیرد. به طور مثال در شرکت ایران خودرو که شرکت دولتی نیست ولی تحت کنترل دولت قرار دارد زیرا ۴ کرسی از ۵ کرسی هیأت مدیره شرکت در اختیار دولت است، این کنترل جریان دارد اما شرکت در بیشتر موارد با جهت‌گیری ایجاد سود و درآمد، عملیات شرکت‌داری مورد نظرش را انجام می‌دهد. شرکت فولاد مبارکه هم وضعیت مشابهی دارد یعنی شرکت دولتی نیست ولی تحت کنترل دولت قرار دارد.

به صورت خلاصه، شرکت‌های تحت کنترل دولت در ایران، شرکت دولتی نیستند و در نتیجه، از شمول قوانین و مقررات ناظر بر این شرکت‌ها خارج بوده و براساس قانون تجارت اداره می‌گردند؛ لیکن دولت یا شرکت‌های دولتی در سیاست‌گذاری و اداره آنها نقش مؤثری دارند.

■ پیچیدگی تعیین ماهیت حقوقی شرکت‌های زیرمجموعه بانک‌های دولتی

دولتی بودن یا نبودن برخی شرکت‌ها از جمله شرکت‌هایی که بیش از ۵۰ درصد سهام آنها در اختیار بانک‌های دولتی است، پیچیدگی‌هایی دارد. در تبصره ماده ۴ قانون محاسبات عمومی کشور آمده است: «شرکت‌هایی که از طریق مضاربه و مزارعه و امثال اینها به منظور به کارانداختن سپرده‌های اشخاص نزد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و شرکت‌های بیمه ایجاد شده یا می‌شوند، از نظر این قانون شرکت دولتی شناخته نمی‌شوند». با توجه به همین قانون، شرکت‌های زیرمجموعه بانک‌های دولتی حتی شرکت‌هایی که بیش از ۵۰ درصد سهام آنها در اختیار این بانک‌هاست، شرکت دولتی تلقی نمی‌شوند.

عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام در گفت‌وگو با «ایران»:

بزودی شاهد تثبیت ارزی خواهیم بود

تدابیر رئیس کل جدید بانک مرکزی توانسته بازار ارز را کمی به آرامش برساند / دولت سیزدهم اقتصاد کشور را از تکیه بر برجام خارج کرد

حدیث حدادی
خبرنگار

عکس: ایران

برش

■ دستاورد قابل توجه و مثبت دولت سیزدهم این بود که تکیه به برجام را در اولویت قرار نداد تا مدیریت امور اقتصادی به این موضوع وابسته شود، نتیجه این تدبیر هوشمندانه را می‌توان در رونق و افزایش صادرات نفت مشاهده کرد

■ درگذشته شاهد عدم تحرک دولت در مدیریت مسائل اقتصاد داخلی و خارجی بودیم و حل همه امور اقتصادی را به روابط بین‌المللی گره می‌زدند. مسئولان دولت روحانی اعتقاد داشتند اگر روابط بین‌المللی ایران بهبود پیدا کند همه مشکلات اقتصادی حل خواهد شد

ساختار اقتصادی کشورمان در بیش از یک سال و نیم اخیر شاهد تحولات قابل توجهی بوده است که جا دارد اقدامات انجام شده در بوته نقد منصفانه قرار گیرد. جهش برجسته صادرات نفتی و غیرنفتی، تک‌رقمی شدن نرخ بیکاری، رهایی از وابستگی به برجام، احیای روابط تجاری با کشورهای همسایه و مواردی دیگر بخشی از دستاوردهای دولت سیزدهم به شمار می‌آیند. البته در شرایط کنونی، ساماندهی نوسانات ارزی، اجرایی شدن طرح‌های مالیاتی و غیره از جمله ضرورت‌های پیش‌رو بوده که باید برای تداوم دستاوردهای اقتصادی مدنظر دولت قرار گیرد. فرصتی فراهم شد تا در گفت‌وگوی روزنامه ایران با حجت‌الاسلام غلامرضا مصباحی مقدم عضو مجمع تشخیص مصلحت نظام از دیدگاه‌های ایشان در خصوص تحلیل برخی اقدامات گذشته و پیش‌روی اقتصادی دولت سیزدهم آگاه شویم.

■ درخصوص روند افزایش نوسانات اخیر ارزی چه نظری دارید؟

رشد نقدینگی و پایه پولی، تورم ایجاد می‌کند. میزان نرخ تورم در تعیین نرخ کالاها و ارز اثر می‌گذارد، بنابراین می‌توان گفت نرخ ارز تابعی از نرخ تورم بوده و همچنین عوامل داخلی و خارجی متعددی هم بر نرخ ارز اثرگذار است. از سوی دیگر اغتشاشات اخیر، فضای سیاسی جامعه را ناآرام ساخت که همین امر نیز بر وضعیت جامعه اثرات منفی گذاشت. در چنین شرایطی گروهی به علت نگرانی از افزایش قیمت ارز اقدام به خرید کردند، زیرا پیش‌بینی آنها این بود شرایط به گونه‌ای رقم خورده که ارزش پول ملی روندی کاهشی داشته پس پول خود را تبدیل به ارز کردند. البته در این روند عده‌ای هم اقدام به خروج سرمایه از کشور کردند. یعنی ارز، سکه و طلای خام را جمع‌آوری کرده و آنها را به خارج از کشور انتقال دادند که در یک سال گذشته این موضوع افزایش قابل توجهی داشت. از جمله عوامل دیگری که در افزایش نوسانات نرخ ارز مؤثر هستند، می‌توان به مواردی از جمله فضای سیاسی بین‌المللی که پس از اغتشاشات، علیه کشور شد اشاره داشت. در شرایط مذکور تحریم‌های جدیدی از سوی برخی کشورهای اروپایی و کانادا برای ایران در نظر گرفته شد. این مسأله به فضای نگرانی درجامعه بیش از پیش دامن زد و انتظارات تورمی را افزایش داد. توقف مذاکرات ایران با ۴ +۱ که امید چندانی برای دنبال شدن و به نتیجه رسیدن آن وجود ندارد هم یکی دیگر از عوامل افزایش نرخ ارز است. دلال‌ها نیز از این شرایط سوءاستفاده کرده و ارزهایی همچون ارز فردایی را شکل دادند.

ارز فردایی ماهیت مبادله واقعی ندارد یعنی افرادی که کار آنها دلالی است پیش‌بینی می‌کنند که قیمت ارز به چه میزان افزایش پیدا می‌کند بدون اینکه خود ارز معامله شود، مابه‌التفاوت قیمت را مبادله می‌کنند. چنین اقدامی در واقع قمار و شرط بندی به شمار می‌رود. در این نوع از مبادلات ارزی فردی که قیمت بیشتر را پیش‌بینی کرده، اگر ارز موردنظر به قیمت تعیین‌شده برسد، او برنده است و طرف مقابل باید مابه‌التفاوت را به آن بپردازد. این شگرد فریبکارانه علاوه بر دادن آدرس غلط به بازار، قیمت ارز در بازار آزاد را افزایش داده و در نهایت سیگنال اشتباه به وضعیت کلی بازار می‌دهد. همچنین در این روند نرخ ارز مبادله‌ای که در صرافی‌ها به صورت نقد جابه‌جا می‌شود را مبنا قرار نمی‌دهند. باید در نظر داشت که در این وضعیت نمی‌توان نرخ بازار آزاد را قیمت واقعی ارز دانست چراکه مبادلات واقعی بازار ارز نیز با این قیمت صورت نمی‌گیرد.

■ اعلام نرخ ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومان برای ارز نیمایی، تلاش برای محدود ساختن بازار غیررسمی و سوق دادن بازار به سمت ارز نیمایی چه آثاری به همراه خواهد داشت؟

اگر بانک مرکزی این قیمتی را که به عنوان ارز کالاهای اساسی اعلام کرده یک شاخص در نظر بگیرد و بخواهد اقداماتی انجام دهد که ارز در بازار آزاد به سمت این شاخص حرکت کند، بعید به‌نظر می‌رسد چنین اقدامی اجرایی شود. اما این احتمال که دولت با مداخله در بازار ارز آزاد، آن را کنترل و مهار کند وجود دارد.

■ برای اینکه مردم کمتر آثار تورمی را احساس کنند قرار است ارز نیمایی فعلاً حفظ شود، این موضوع چه نتیجه‌ای در پی دارد؟

تداوم حفظ ارز نیمایی برای مدت زمان بیشتر موجب می‌شود که قیمت کالاهای اساسی از ثبات بیشتری برخوردار شوند. البته اقدام اساسی‌تر در این خصوص، اختصاص کوپن (کالابرگ) برای کالاهای اساسی بوده که به صورت الکترونیکی در نقاطی از کشور آغاز شده است. اگر چنین اقدامی صورت گیرد به‌طور یقین تثبیت قیمت ۱۱ قلم کالای اساسی را در پی خواهد داشت.

■ حضور سکاندار جدید در مدیریت بانک مرکزی را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

دولت به علت تداوم افزایش بی‌رویه قیمت ارز، رئیس کل بانک مرکزی را تغییر داد تا یک آرامش نسبی در اقتصاد شکل بگیرد. علائم و نشانه‌های موجود در بازار ارز حاکی از آن است که تدابیر رئیس جدید بانک مرکزی می‌تواند روند افزایش قیمت ارز را مهار و کنترل کند. بنابراین به نظر می‌رسد فعلاً اقدامات و برنامه‌هایی که انجام شده توانسته بر بازار ارز اثرات مثبتی بگذارد اما اینکه این وضعیت استمرار پیدا کند یا نه، مستلزم گذشت زمان است. البته در مجموع با توجه به تدابیر دولت و رئیس کل جدید بانک مرکزی حاکمیت ثبات ارزی در آینده‌ای نزدیک پیش‌بینی می‌شود.

■ مهار سوداگری در بازارهایی نظیر خودرو، مسکن، ارز و طلا با تصویب طرح مالیات برعایدی سرمایه چگونه امکان‌پذیر است؟

بنده سال‌ها است که تأکید می‌کنم اگر قصد انجام اقدامی اصولی در اقتصاد مدنظر است، باید مالیات بر عایدی سرمایه هرچه سریع‌تر تصویب و اجرا شود. تسریع در تحقق این موضوع موجب می‌شود که فعالیت بخش غیرمولد اقتصاد مقرون به‌صرفه نباشد و منابع مالی از بخش غیرمولد به بخش مولد هدایت شود. درحال حاضر به اندازه کافی اجرای مالیات بر عایدی سرمایه به تأخیر افتاده و بهتر بود چنین اقدامی ۱۰ تا ۲۰ سال قبل صورت می‌گرفت. حتی اگر یک یا دو سال قبل نیز این طرح انجام می‌شد تاکنون آثار خوب آن را در اقتصاد شاهد بودیم. اجرایی شدن مالیات بر عایدی سرمایه می‌تواند در ساماندهی بازارهایی نظیر خانه‌های خالی و کاهش احتکار خودرو تأثیر بگذارد. خودرو یک کالای مصرفی بوده و نباید به آن نگاه سرمایه‌ای داشت. مسکن نیز کالای مورد نیاز مردم برای سکونت است و نباید به عاملی برای ثروت‌افزایی تبدیل شود. باید اقداماتی انجام دهیم تا کالاهای مذکور که نیاز مردم است با قیمت‌های متعادلی به دست آنها برسد. این امر تنها در شرایطی رخ می‌دهد که مالیات برعایدی سرمایه هرچه سریع‌تر عملیاتی شود تا زمینه‌ای برای کاهش دلالی‌ها در بازارهای مذکور به‌وجود آید. همچنین دستاورد جهانی مالیات برعایدی سرمایه، کاهش رونق فعالیت‌های سوداگری، مدیریت نقدینگی و هدایت منابع مالی مردم به سمت تولید بوده است.

■ برخی معتقدند با اجرای طرح‌هایی نظیر مالیات برعایدی سرمایه، شاهد فرار سرمایه از کشور خواهیم بود، نظر شما چیست؟

اگر منابع درآمدی مالیات برعایدی سرمایه به دست تولیدکننده برسد، علاوه بر انتقال سرمایه، گامی قابل توجه در حمایت از تولید خواهد بود. از سوی دیگر معتقدم که به غیر از مالیات برعایدی سرمایه، باید طرح اخذ مالیات بر مجموع درآمد نیز تصویب و اجرایی شود. با تحقق این موضوع دهک‌های پردرآمد جامعه مالیات بیشتری پرداخت خواهند کرد. بیشتر خانواده‌های کم‌درآمد و متوسط جامعه، یک منبع درآمد دارند و مالیات آن را هم پرداخت می‌کنند، خانواده‌های پردرآمد جامعه چندین منبع درآمدی داشته و از روش‌های مختلفی کسب درآمد می‌کنند، پس اگر مالیات بر مجموع درآمد داشته باشیم، میزان اخذ مالیات از دهک‌هایی که درآمد بیشتری دارند نیز افزایش می‌یابد. با تحقق تدابیر مالیاتی مذکور مانند همه کشورهای جهان که اقتصادی منظم دارند اقتصاد ما نیز انضباط پیدا می‌کند و اجرایی شدن این موضوع ضرورتی بنیادین برای اقتصاد کشورمان به شمار می‌آید.

■ بیش از یکسال از فعالیت دولت سیزدهم می‌گذرد، در حوزه اقتصاد چقدر دولت توانسته گام‌های مثبت بردارد؟

دولت آقای رئیسی تلاش‌های زیادی درحوزه ساماندهی مسائل داخلی و خارجی اقتصاد انجام داده و نمی‌توان آنها را منکر شد. اقداماتی که تا کنون صورت گرفته با دولت گذشته تفاوت‌های قابل توجهی دارد. درگذشته شاهد عدم تحرک دولت در مدیریت مسائل اقتصاد داخلی و خارجی بودیم و حل همه امور اقتصادی را به روابط بین‌المللی گره می‌زدند. مسئولان دولت روحانی اعتقاد داشتند اگر روابط بین‌المللی ایران بهبود پیدا کند همه مشکلات اقتصادی حل خواهد شد. دستاورد قابل توجه و مثبت دولت سیزدهم این بود که تکیه به برجام را در اولویت قرار نداد تا مدیریت امور اقتصادی به این موضوع وابسته شود، نتیجه این تدبیر هوشمندانه را می‌توان در رونق و افزایش صادرات نفت مشاهده کرد. همچنین علاوه بر اینکه تحریم‌های نفتی دور زده شد، میزان صادرات روزانه نفت هم به بیش از یک میلیون بشکه رسید. ذکر این نکته ضرورت دارد که در دولت قبل روزانه حدود ۲۰۰ تا ۳۰۰ هزار بشکه نفت صادر می‌شد و اینطور نبود که امریکا مطلع نباشد، اطلاعات آنها به اندازه‌ای کامل بود که حتی از تعداد محموله‌هایی که ارسال می‌کردیم مطلع بودند. البته با توجه به افزایش صادرات نفت کشورمان در دولت سیزدهم ، مشتریان دیگری بجز چین داریم که به آنها نفت فروخته می‌شود و امریکایی‌ها نیز از آن اطلاعی ندارند. همچنین در این روند، روابط اقتصادی ایران با کشورهای همسایه رشد کرد، سفرهایی که آقای رئیسی به کشورهای همسایه داشت و در مقابل سفرهایی که رؤسای جمهور کشورها به ایران داشتند موجب شد که صادرات غیرنفتی ایران به کشورهای همسایه روندی صعودی و جهشی نسبت به دولت قبل پیدا کند. در واقع با افزایش روابط اقتصادی ایران با کشورهای همسایه، شاهد افزایش بیش از ۴۰ درصدی درآمد ناشی از صادرات غیر نفتی هستیم. از سوی دیگر دولت سیزدهم شرایطی را فراهم ساخت که براساس آن روابط ایران با روسیه بهبود یافت، همین امر موجب شد که ایران نقش قابل توجهی در ترانزیت کالاهای روسی پیدا کند که این موضوع پدیده‌ای جدید است که در دولت‌های قبلی وجود نداشت. تقویت این ظرفیت می‌تواند برای ایران میلیاردها دلار درآمد ایجاد کند. بهبود روابط اقتصادی ایران با کشورهای جنوب خلیج فارس همچون عمان و حوزه آسیای میانه هم در دولت سیزدهم محقق شد، این مسأله هم در مسیر ساماندهی مشکلات اقتصادی دولت‌های گذشته صورت گرفت.

علاوه بر موارد مذکور تعداد قابل توجهی از کارخانه‌هایی که در دولت گذشته تعطیل شده بودند با اقدامات دولت کنونی فعال شدند. راه‌اندازی درگاه واحد خدمات اشتغال هم موجب رونق شرایط کسب و کار شد. اگر آمارهای کسب و کارهای ایجاد شده را مشاهده کنیم خواهیم دید که در این عرصه چه تحولاتی رخ داده است. به عنوان نمونه کاهش نرخ بیکاری به زیر ۱۰ درصد و تک‌رقمی شدن نرخ بیکاری دستاوردی قابل تأمل به شمارمی آید. برای تحقق وعده ساخت سالانه یک میلیون مسکن هم، حرکت‌هایی شروع شده که تا پایان دوره اول ریاست جمهوری آقای رئیسی بخش قابل قبولی از آن محقق خواهد شد. تاکنون اقداماتی نظیر واگذاری زمین به مردم صورت گرفته و همچنین بانک مسکن گام‌هایی برای تأمین مالی مسکن برداشته است. البته بانک‌های دیگر هنوز در این خصوص اقدامی نداشته‌اند. برای اینکه همه بانک‌ها دراین عرصه فعال شوند، دولت باید با الزامات قانونی ساختار بانکی را متقاعد سازد تا منابع مالی مورد نیاز برای تولید مسکن را تخصیص دهند. همچنین اگر دولت بتواند شرایطی را فراهم کند تا زمین به مردم واگذار شود و آنها خانه‌های ویلایی بسازند، زمینه رونق بخش مسکن فراهم خواهد شد. مجموع این مسائل حکایت از آن دارد که دولت سیزدهم حداکثر توان خود را برای ساماندهی مشکلات اقتصادی کشور به کار گرفته است.

ابلاغیه جدید شورای رقابت اوضاع بازار خودرو را نابسامان‌تر می‌کند

دستورالعملی به نفع دلالان

گروه اقتصادی/ شورای رقابت دستورالعمل هفت بندی تنظیم قیمت خودروی سواری را ابلاغ کرد. بر اساس این گزارش، پیرو اطلاعیه‌های قبلی و با عنایت به تشخیص انحصار در بازار خودرو توسط شورای رقابت که بر اساس بالا بودن شاخص‌های تمرکز، تقاضای انباشته در بازار، محدودیت یا ممنوعیت واردات در سال‌های اخیر، پایین بودن قدرت انتخاب مصرف کنندگان و همچنین برخی از قوانین و مقررات غیرضروری و بعضاً زائد و سیاست‌های ناکارآمد در طرف تقاضا و طرف عرضه خودرو شکل گرفته است.

■ تمرکز بر حفظ منافع

شورای رقابت بر این باور است که تعادل در بازار خودرو از طریق ایجاد فضای رقابتی شکل می‌گیرد. بر این اساس مسلم است که باید از قیمت‌گذاری دستوری بویژه در شرایط تورمی و افزایش هزینه‌های تولید پرهیز شود تا آسیبی به تولیدکنندگان نرسد. همچنین برای حفظ منافع مصرف‌کنندگان، تسهیل واردات خودرو برای رقابتی شدن قیمت‌ها ضرورت دارد، بدین معنی که منافع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان همزمان مورد توجه شورای رقابت است، لذا در دستورالعمل حاضر منافع هر دو طرف مدنظر است.

■ رفع انحصارات در بازار

دستورالعمل مصوب جلسه یازدهم بهمن ماه ۱۴۰۱ در ابتدا و فقط برای گذار از دوران فعلی به دنبال واقعی کردن قیمت محصولات تولیدی بر اساس هزینه‌های تمام شده تولید و ملاحظه سود عادله و تقویت طرف عرضه و همچنین مدیریت تقاضا به منظور ایجاد تعادل در بازار بوده و در مرحله بعد به دنبال نهادینه کردن رقابت در صنعت خودرو و رفع انحصارات در بازار است .

■ رتبه‌بندی خودروهای داخلی

همچنین در چهارچوب دستورالعمل فوق‌الذکر، خودروهای سواری تولید داخل بر اساس ترازیابی (benchmarking) با حداقل سه خودروی خارجی مقایسه و بر اساس شاخص رقابت‌پذیری در سطوح A تا G رتبه‌بندی خواهند شد. در این راستا و به منظور دقت در انتخاب خودروهای مشابه خارجی و رتبه‌بندی خودروهای داخلی از توان و ظرفیت نهادهای معتبر داخلی و خارجی استفاده خواهد شد.

■ فرصتی برای رقابت‌پذیری

شورای رقابت معتقد است رتبه‌بندی انجام شده به مفهوم درجه رقابت‌پذیری خودروهای داخلی بوده و مبنای تنظیم قیمت توسط شورای رقابت خواهد بود. بدین نحو که خودروهایی با درجه رقابت‌پذیری بالاتر می‌توانند مشمول افزایش قیمت وفق دستورالعمل این شورا باشند، اما خودروهایی که درجه رقابت‌پذیری پایین دارند، تا یک سال فرصت ارتقای درجه رقابت‌پذیری خواهند داشت که در صورت عدم تحقق آن، باید با همان قیمت دوره قبل، فروش انجام دهند.

■ تسهیل واردات

البته در چهارچوب دستورالعمل مصوب، واردات خودروی سواری برای کمک به تنظیم بازار خودرو و ارتقای رقابت‌پذیری محصولات داخلی ضروری است و باید همه مقررات و ضوابط مربوط به واردات خودرو در راستای تسهیل واردات، اصلاح و واردات خودرو تسریع شود.

■ فروش فقط از سامانه یکپارچه

در مجموع با توجه به ضرورت تسهیل دسترسی عموم مصرف‌کنندگان واقعی به بازار خودرو، مقرر شده است ثبت‌نام و فروش خودروی سواری فقط از طریق سامانه یکپارچه فروش و در چهارچوب مصوب شورا انجام شود. لازم به ذکر است وضعیت بازار خودرو به صورت مستمر توسط کارگروه خودرو پایش و حسب ضرورت تغییرات لازم در سازکار عرضه و فروش خودرو در شورای رقابت تصویب و اعمال خواهد شد.

■ تحقق خروج از انحصار

شورای رقابت معتقد است با تداوم حمایت از سیاست‌های اتخاذ شده و ایجاد تعادل پایدار در بازار خودرو، شاهد خروج از انحصار در این بازار و ارتقای شاخص‌های رقابت‌پذیری صنعت خودرو و آزادسازی کامل بازار خودرو در طرف عرضه و تقاضا باشیم.

■ شروط جدید برای خرید محصولات خودروسازان

موارد مذکور در حالی مطرح است که شورای رقابت روز گذشته نیز به دنبال اعتقاد خود بر انحصاری بودن بازار خودروهای سواری، دستورالعمل تنظیم بازار خودروها را ابلاغ و منتشر کرده که بر اساس آن ۹ شرط برای خرید خودرو از کارخانه تعریف کرد.

بر اساس این گزارش، حداقل ۱۸ سال سن متقاضیان خرید خودرو به همراه الزامی شدن دارا بودن گواهینامه رانندگی برای متقاضیان خرید خودرو، مد نظر قرار گرفته است. همچنین متقاضیانی که طی ۴۸ ماه گذشته صدور فاکتور خودرو نزد شرکت‌های ایران خودرو و سایپا یا طی ۲۴ ماه گذشته صدور فاکتور خودرو نزد دیگر شرکت‌ها داشته‌اند، امکان ثبت‌نام و خرید خودرو ندارند. البته در این روند متقاضیانی هم که دارای پلاک انتظامی فعال هستند امکان ثبت نام و خرید خودرو نخواهند داشت. انتقال امتیاز و حقوق ناشی از خرید خودرو، به اشخاص ثالث (حتی به صورت وکالتی) و نیز فروش حواله خودرو به صورت وکالتی ممنوع است. براساس دستورالعمل مذکور امکان صلح در قرارداد وجود ندارد و عرضه‌کننده خودرو موظف است روش‌های بازدارنده برای جلوگیری از انتقال سند حداقل به مدت یکسال، از جمله در رهن گرفتن سند خودرو را اتخاذ و اجرا کند.

همچنین امکان ثبت نام و خرید خودرو برای اشخاص حقوقی وجود ندارد و مبلغی از بهای فروش خودرو باید در حساب خریدار موجود باشد که بر اساس نوع برنامه فروش متغیر است. براساس شروط جدید شورای رقابت برای خرید محصولات خودروسازان در صورتی که وضعیت بازار از منظر عرضه و تقاضا متعادل شود به پیشنهاد کارگروه خودرو و تصویب شورای رقابت، محدودیت‌ها و شروط فوق می‌تواند با توجه به مدل خودرو و شرکت، تعدیل و بازنگری شود.همچنین بر اساس شروط ۹ گانه مذکور، تنها شرط در رهن ماندن سند خودرو که حذف شده بود، مجدد اجرایی می‌شود و الباقی همان شروطی است که در طرح‌های فروش خودروسازان لحاظ می‌شد.

عکس: ایران